

Terület és hagyomány (16–20. század): Pueblo földhasználati viszonyok és gyarmati befolyás az észak-amerikai délnyugaton

GUSZMANN GERGELY

Abstract: Territory and Tradition (16th–20th centuries): Pueblo land-use relations and colonial influence in the North American Southwest. This study examines the evolution of Pueblo land tenure from the 16th to the 20th century, focusing on the interplay between indigenous communal landholding practices and the Western concept of private property. It explores how Spanish, Mexican, and later American colonial policies disrupted traditional Pueblo land systems, imposing new legal frameworks that often resulted in dispossession. The research highlights the resilience of Pueblo communities, analyzing case studies such as the Hopi and Zuni, to demonstrate their adaptive strategies in maintaining land sovereignty. It also discusses the impact of forced assimilation policies, irrigation projects, and shifting economic structures on Pueblo landholding. By contrasting communal land stewardship with Western individualism, this paper sheds light on the long-term struggles of Pueblo peoples to protect their territorial integrity and cultural identity amidst external pressures.

Keywords: Pueblo land tenure, colonialism, Southwestern US history, indigenous agriculture

1924-ben Flora Warren Seymour, az Indiánügyi Bizottság (Board of Indian Commissioners) első női tagja a pueblo közösségek sajátos jogi és társadalmi helyzetéről írva megjegyezte: azokat, akik teraszos házakban éltek, „indios naturales” (természetes indiánok) vagy „indios de los pueblos” (a falvak indiánjai) néven emlegették, megkülönböztetve őket az „indios bárbaros” (barbár indiánok) néven ismert, vándorló életmódot folytató és harcias szokású csoportoktól.¹ Az elnevezések jól tükrözik azt a korabeli szemléle-

¹ Seymour 1924: 36.

tet, amely különbséget tett a letelepedett, földművelő őslakos közösségek és a nomád életformát követők között. A letelepedett városi kultúrával és mezőgazdasággal rendelkező délnyugati pueblo indiánokat már a spanyol hódítók is másként kezelték, mint a vándorló életmódot folytató indián törzseket. A földhöz, területhez való viszonyuk elválaszthatatlan volt a vallási rituáléiktól és társadalmi szokásaiktól. A föld megművelése és a kertgazdaság látszólag hasonló életmódot feltételezett, mint a spanyoloké, amivel az európaiak jobban tudtak azonosulni, vagyis közelebb érezték a saját szokásaikhoz.

A társadalmak és a földterület közötti kapcsolatokat kutató megközelítésekben a területeket olyan térbeli egységeknek lehet tekinteni, amelyek az idők során felhalmozódott föld- és erőforrás-használat eredményeként jönnek létre. Az emberi társadalmak kölcsönhatásai a tájjal – különösen azok, amelyek maradandó változásokat idéznek elő – anyagi nyomokat hagynak, amelyek később a régészeti leletek részévé válnak. Az őslakos földigények, bár egyediek voltak kiterjedésükben és tartalmukban, bizonyos közös jellemzőket mutattak. Az őslakos területek, amelyek a közösségi emlékezetben fennmaradtak, és kutatások révén dokumentáltak, különböző időszakokban birtokolt földhasználati formák összességéből álltak. A földhasználati jogok meghatározott helyekhez és területekhez kapcsolódtak, mint például mezők, tájékozódási pontok, erdők, vadállományok vagy ásványkincsek. Hozzájuk tartoztak továbbá az emberi jelenlét tárgyi nyomai is, mint a falvak, temetkezési helyek, ösvények és szentélyek. A földhasználat e formája hosszú történeti folyamat eredményeként alakult ki, és megszakítás nélkül fennmaradt mindaddig, amíg az európai hódítás és gyarmatosítás következtében az őslakos közösségek el nem veszítették területeiket. A lakhatás, a vadászat, a földművelés, a halászat, a vallási zarándoklatok, a temetkezési szertartások, a kereskedelem, a vándorlás és a hadviselés mind hozzájárultak ahhoz a mély történelmi és kulturális kapcsolathoz, amely az őslakos társadalmakat földjeikhez fűzte.²

Az amerikai délnyugati sivatagos területeken a földtulajdon eltért az Egyesült Államok más régióitól. A történelmi Délnyugat tehát nem csupán geopolitikai értelemben képezett határvidéket, hanem kulturális, vallási és gazdasági értelemben is olyan kontaktzónát jelentett, ahol a spanyol gyarmati hatalom és az őslakos társadalmak kölcsönhatása intenzíven formálta a régió arculatát a 16. századtól egészen a 19. század közepéig. A pueblo lakó 16. század végén, a spanyolokkal való első találkozás idején letelepedett mezőgazdasági életmódot folytattak, és kis közösségi földeken gazdálkodtak a Rio Grande termékeny árterületein. A mezőgazdasági módszereik az árvizek által öntözött területekre támaszkodtak, nem ismerték a magántulajdon fogalmát, a földeket és az öntözőrendszereket pedig közösségi tulajdonban tartották. Ez éles ellentétben állt a spanyol telepések által behozott gyakorlattal, amely magában foglalta a magántulajdont és a kiterjedt földhasználatot, különösen az állattenyésztés

² Zedeño 1997: 69–71.

céljából.³ A pueblo közösségekben élők négyféleképpen szerezhettek földet: munkájukért cserébe kaphatták az öntözési munkájuk járadékaként, a falvak előjáróitól való kérelem útján, gazdátlan földterület önálló művelésével vagy öröklés révén, amit az egész család birtokolt, de egészen az özvegy haláláig osztatlan maradt. A felsoroltak közül az öröklés és az egyéni erőfeszítés általi földigény volt a legelterjedtebb. A földosztás gyakorlata valószínűleg a rezervátumrendszer hatására alakult ki vagy erősödött meg, amely befolyásolta a földtulajdonlás mintázatait a régióban. A délnyugati indiánok mezőgazdasági birtokainak mérete a szükségletektől és az egyén földművelési képességétől függött, amit nagyrészt a vízellátás határozott meg. A spanyolokkal való kapcsolatfelvétel előtt ezek a gazdálkodók jellemzően 1-5 hold földet műveltek, de az új technológiák bevezetésével egyes birtokok akár tizenöt holdra is növekedtek. A földtulajdon törzsi szinten közösségi volt, de az egyes földterületek megművelését a család patriarchális (vagy területenként eltérően matriarchális) feje irányította, aki meghatározta azok felhasználásának módját, és ha szükség volt rá, a föld egy részét terményrészesedés fejében bérbe adta a rászorulóknak.⁴

Az északi Rio Grande–Jemez-hegység térségében végzett régészeti kutatások azt sugallják, hogy az ősi mezőgazdaság elsősorban szárazgazdálkodási technikákra támaszkodott, amelyek kizárólag a közvetlen csapadékra hagyatkoztak a termények megművelése során. A gyakori aszályok miatt a gazdák különböző stratégiákat alkalmaztak a talajnedvesség maximalizálására és a terméskiesés kockázatának csökkentésére. Különböző mikrokörnyezeteket használtak ki, gondosan kiválasztva azokat a talajtípusokat és területeket, amelyek a legjobban megőrizték a nedvességet. Olyan szerkezeteket építettek, mint a teraszok, rácsos kertek, kőhalmok és kavicsos talajtakarás, amelyek segítettek a talajnedvesség megőrzését, csökkentették az eróziót, és egyes esetekben még a téli hó felhalmozását is lehetővé tették.⁵

A pueblo társadalmakat szekuláris és vallási intézmények formálták. A kormányzó, akinek tisztségét spanyol mintára vezették be egyéves hivatali időre, irányította a közösséget. Ezzel szemben a papok, akiknek szerepe a spanyol uralom előtti időkre nyúlik vissza, vallási vezetőként működtek. Más vallási tisztségviselőkhöz hasonlóan választották őket, nem örökléssel kapták pozíciójukat, ami megakadályozta egy nemesiség kialakulását, mint Mexikóban. Számos régészeti bizonyíték szintén alátámasztja ezt a tézist, mivel a pueblo romokban nem találhatók elit lakóhelyek, és gazdagon felszerelt sírok sincsenek, ami a hierarchikus társadalmi rétegződés hiányára utal. A föld közösségi tulajdonban volt, ami tovább erősítette a gazdasági és társadalmi struktúrák összefonódását. A vallási szerveződés központi szerepet játszott a pueblok életében,

³ Carlson 1975: 96.

⁴ Hurt 1987: 69.

⁵ Gauthier–Powers–Herhahn–Bremer–Goff 2007: 471.

különösen a kultikus csoportok révén, amelyek olyan alapvető szükségletekhez kapcsolódtak, mint a gyógyítás, az eső és termékenység, a védelem és vadászat. A kivák (földbe süllyesztett, kör alakú ceremonális épületek) ezeknek a vallási szertartásoknak adtak helyet, elősegítve a szoros társadalmi összetartozást. A vallási egység valószínűleg hozzájárult a pueblók kompakt településszerkezetéhez, amely biztosította a lakosok közötti egyenlőséget és a kollektív identitást.⁶

Alapvetően arra keresem a választ, hogyan őrizhették meg az őslakos közösségek területi autonómiájukat és kulturális identitásukat egy olyan politikai és jogi környezetben, amely a nyugati magántulajdonon és asszimilációs törekvéseken alapult. A hopi és zuni példákon keresztül bemutatom, hogyan bomlott meg a közösségi földhasználaton és spirituális tájhoz való kötődésen alapuló hagyományos rendszer az állami racionalizálás, az öntözési fejlesztések és az asszimilációs politikák hatására. A két esetből látni lehet, hogy a földtulajdon kérdése nem csupán gazdasági, hanem kulturális és politikai konfliktusok sűrűsödési pontjává vált az őslakos közösségek és az állami adminisztráció között.

Pueblo földek a spanyol uralom idején

A Rio Grande menti pueblo közösségek először 1540-ben találkoztak európaiakkal, amikor Francisco Vásquez de Coronado expedíciója belépett területükre. Coronado a mai Bernalillo közelében, Tiguex Pueblo területén hozta létre főhadiszállását, ahonnan további pueblo településeket fedezett fel. A korai gyarmati időkben a nagyobb pueblo települések száma hatvan és kilencvenkettő között lehetett a délnyugati régióban. A spanyol hódítást követően az amerikai Délnyugat a gyarmati Új-Spanyolország északi peremvidékéhez tartozott, amelyet a korabeli közigazgatás gyakran az úgynevezett Provincias Internas (Északi Tartományok) részeként kezelte. A térség földrajzi kiterjedése a mai Egyesült Államok több államára is kiterjedt, jóllehet a gyarmati hatóságok befolyása területenként eltérő mértékű volt. A történelmi Délnyugat magját a mai Új-Mexikó, Arizona és Texas nyugati területei alkották, amelyekben a spanyol közigazgatás, a missziós tevékenység és a katonai jelenlét különösen erőteljes volt. Ezekhez szorosan kapcsolódtak Kalifornia déli részei, ahol a 18. század második felében kezdődött a spanyol missziók és települések kiépítése, valamint Nevada és Colorado déli vidékei, amelyek a pueblo népek és más őslakos közösségek történeti életterei voltak. A térség határai átnyúltak Utah és Oklahoma déli és nyugati részeire is, ahol bár a spanyol jelenlét kevésbé volt intézményesített, a kulturális és kereskedelmi kapcsolatok révén e területek is a gyarmati rendszer perifériájához tartoztak. A mai Észak-Mexikó

⁶ Fliedner 1975: 376.

államai – különösen Sonora, Chihuahua, Coahuila és Nuevo León – szintén szoros összeköttetésben álltak az amerikai Délnyugat gyarmati struktúráival, mivel a spanyol terjeszkedés ezen térségeken keresztül haladt észak felé. Új-Mexikó területének spanyol gyarmatosítása Coronado után pár évtizeddel, 1598-ban kezdődött Don Juan de Oñate vezetésével. A spanyol telepesek és misszionáriusok évtizedeken át tartó visszaélései végül az 1680-as pueblo felkeléshez vezettek, amely során a pueblók sikeresen kiűzték a spanyolokat Új-Mexikóból. Annak ellenére, hogy a spanyolok kénytelenek voltak visszavonulni, 1692-es visszatérésükkor földbirtokokat adományoztak a pueblóknak, ami paradox módon legitimizálta gyarmatosító földigényeiket. Az adományok képezték az alapját az új-mexikói magánföldtulajdon-rendszernek, amelynek birtokosai földjogcímeiket a spanyol koronához vezették vissza. A spanyol jogrendszer – a hódítás jogára és a nemzetközi jogra hivatkozva – megerősítette Spanyolország fennhatóságát a térség felett. Ugyanakkor a spanyol gyarmati jogszabályok igyekeztek szabályozni a spanyolok és az őslakosok közötti kapcsolatokat, és egy El Protector de Indios (az indiánok védelmezője) nevű tisztséget hoztak létre. A Protector de Indios olyan királyi kinevezett jogi tisztségviselő volt, akinek feladata az őslakos közösségek érdekeinek képviselése volt a gyarmati igazságszolgáltatásban és közigazgatásban. A tisztség célja az volt, hogy megakadályozza az őslakosok kizsákmányolását, jogfosztását és jogellenes földkisajátítását, különösen a spanyol gyarmatosítók és hivatalnokok részéről. A protector jogi tanácsot adhatott, bíróság elé vihetett az ügyeket, és közvetített az indián közösségek és a gyarmati hatóságok között. Az 1687-ben kiadott királyi cédula földvédelmi intézkedéseket foglalt magában, kezdetben 500 varányi⁷ földet biztosítva a pueblóknak, amelyet később egy szabványosított négy négyzetmérföldes (17 712 hektár) területre bővítettek.⁸

A spanyol, majd később a mexikói uralom alatt a délnyugati régió földjeit különféle típusú földadományok révén osztották ki a telepesek számára. A birtokok rendszerint biztosítottak hozzáférést a közösségi legelőkhöz, valamint tulajdonjogot a több holdnyi öntözhető ún. hosszú parcellákhoz. A földek lehetővé tették az állattenyésztést, miközben az önellátó növénytermesztés is megmaradt. Ez a hibrid mezőgazdasági megközelítés alapvető volt a határvidéken való túléléshez, és tükrözte a spanyol hivatalnokok által előírt agrárstratégiákat, akik a fenntartható települési rendszer elterjesztését képviselték. A Leyes de Indias (Indiák Törvényei) szolgáltatott jogi alapot a pueblo földek elismeréséhez, amelyek a spanyol gyarmati településeket szabályozó

⁷ A „vara” a spanyol gyarmati rendszerben használt hosszmérték volt, amelynek pontos hossza területenként kissé eltérhetett, de Új-Spanyolországban (pl. Mexikóban és Új-Mexikóban) általában kb. 83,5 cm-nek felelt meg. A varát gyakran használták földmérésre, különösen telkek, mezőgazdasági parcellák és közterületek kijelölésére. A földhöz kötődő spanyol iratokban – például földadományokban vagy pueblo földhatárok leírásában – a vara volt az alapegység.

⁸ Lucero 2007: 673.

jogi kódexek voltak Amerikában. A törvények célja az volt, hogy biztosítsák az indián földek védelmét a betolakodókkal szemben, és megőrizték a spanyol telepesek és az őslakos közösségek közötti elkülönülést. Például a spanyoloknak megtiltották, hogy indián falvakban lakjanak, és az állattenyésztő farmok nem létesülhettek másfél liga (2,6 mérföld) távolságon belül egy pueblo földterületétől. Az intézkedések az őslakos földek védelmét célozták, de egyúttal korlátozták is a poblók mozgásterét a gyarmati határokon belül. A pueblo földek jogait a mexikói kormány is elismerte, és az Egyesült Államok kormánya 1858-ban hivatalosan is megerősítette ezeket a földeket. A pátensek, vagyis földtulajdonjogokat igazoló oklevelek kiadása azonban csak 1864-ben történt meg, ami véglegesen biztosította a pueblo földtulajdont az Egyesült Államok jogi keretein belül.⁹

A pueblo földek eladásához nyilvános árverésre volt szükség, amelyet előzetes bejelentéssel és harmincnapos várakozási idővel kellett megtartani. A nem őslakosok számára tiltották a letelepedést és az állattartást a pueblo területek körüli védőövezetben. A földvédelmi intézkedések végrehajtása azonban következetlen volt, különösen azokban a régiókban, ahol a pueblo földek átfedésben voltak, például Pojoaque és Nambé esetében. Az elszigeteltebb poblók, mint például Taos, szigorúbb védelemben részesültek, ám a spanyol hatóságok gyakran ellentmondásos döntéseket hoztak a földviták során. Az említett jogi ellentmondások előrevetítették a pueblo indiánok hosszú és folyamatos küzdelmét területi szuverenitásuk megőrzéséért.¹⁰

A pueblo közösségek földtulajdonlási szokásainak átalakulása a 18. és 19. század során a kulturális alkalmazkodás és a gyarmati hatás összetett narratíváját tárja fel. Amikor a spanyol telepesek elkezdtek letelepedni délnyugaton, a pueblo közösségek fokozatosan átvették a magántulajdon fogalmát, ami eltávolodást jelentett hagyományos közösségi gyakorlataiktól. Az átmenet nem csupán kulturális ráhatás eredménye volt, hanem stratégiai válasz is a változó gazdasági és demográfiai valóságokra. A termékeny ártéri földek, amelyeket öntözhetőségük és mezőgazdasági termőképességük miatt nagyra értékelték, a földcserék középpontjába kerültek a pueblo közösségek és a spanyol telepesek között. Ezek a területek gyakran olyan parlagon hagyott földeket tartalmaztak, amelyek termékenysége már bizonyított volt, és minimális előkészítést igényeltek a megműveléshez. Számos északi pueblo közösség, amely a népességszökkenés következtében jelentős területeket hagyott el – amit elsősorban a himlőjárványok és a kivándorlás okoztak –, alulhasznosított földekkel rendelkezett településeik környékén. Ez a helyzet lehetővé tette a földcseréket, amelyek során a spanyol telepesek kisebb földterületeket vásárolhattak meg, amelyeket még a szegényebb gazdák is megengedhettek maguknak. Egyes pueblo közösségek még arra is ösztönözték a spanyolokat,

⁹ Carlson 1975: 96.

¹⁰ Lucero 2007: 674–675.

hogy telepedjenek le településeik közelében, a közös védelem érdekében az ellenséges támadásokkal szemben, ahogy azt a Taos Pueblo birtok esetében láthatjuk a 18. század végén. A 19. század végére a pueblo közösségek és a spanyol telepesek közötti kapcsolat tovább változott. Számos spanyol-amerikai nagyobb, kihasználatlan öntözhető területet foglalt el a pueblo közösségek birtokain belül, gyakran anélkül, hogy formális tiltakozással szembesült volna. Ez megfigyelhető az ellentétes földmintázatokból, mint például a spanyol-amerikai hosszú parcellás rendszer, amely hozzáférést igényelt az öntözőforrásokhoz, és hatékony vízelvezetést biztosított az árterek mentén. Az egész ártereket, például a Picuris Pueblo birtok területét, spanyol-amerikaiak szereztek meg vita nélkül. A hosszú parcellás rendszer lehetővé tette a telepesek számára a földek szisztematikus megosztását, ami tükrözte növekvő irányításukat a mezőgazdasági erőforrások felett.¹¹

A spanyol és mexikói gyarmati uralom idején a földtulajdon megszerzésének világosan szabályozott mechanizmusai működtek, amelyek lehetővé tették a földek kijelölését családok vagy közösségek számára. Az ilyen jellegű birtokok sok esetben tartalmaztak olyan előrelátó rendelkezéseket, amelyek a későbbi népességnövekedésből fakadó igényeket voltak hivatottak kielégíteni – például öntözésre alkalmas földterületek fenntartásával a jövőbeli települések számára. A spanyol telepesek egyenlőségen alapuló öröklési gyakorlata tovább erősítette a földek szalagszerű felosztását, kisebb és kezelhetőbb parcellákat hozva létre. A közösségi földtulajdonról a magántulajdonra való áttérés, valamint a spanyol, mexikói és amerikai jogrendszerek egymásra hatása rávilágít a Délnyugat földjogi összetettségére. A gyarmati és őslakos földhasználati gyakorlatok közötti kontraszt tükrözi a gyarmatosítás átalakító hatását, miközben a pueblo közösségek küzdelmét is jelzi területi autonómiájuk megőrzéséért. A pueblo közösségek spanyol hatásra tértek át a magántulajdonra, de ez egyben azt is szemlélteti, hogyan igazodtak a változó társadalmi és gazdasági helyzetekhez.

A hopik példája jól szemlélteti, milyen mélyen összefonódott a föld a pueblo közösségek társadalmi és rituális életével. Ez a viszony alapvetően eltért a spanyol, majd később az amerikai telepesek földfelfogásától, akik elsősorban piaci értékkel bíró vagyontárgyként tekintettek a földre. A spanyol hódítás jelentős átalakulásokat eredményezett a pueblo mezőgazdaságban: új növényfajták, öntözési technikák és haszonállatok bevezetésével fokozatosan átalakították a hagyományos gazdálkodási formákat. Mindezek ellenére a pueblo közösségek kivételes alkalmazkodóképességről tettek tanúbizonyságot: képesek voltak az új agrártechnikák integrálására, miközben alapvetően megőrizték hagyományos földhasználati rendszerük legfontosabb elemeit.

¹¹ Carlson 1975: 95–99.

A hopik földhasználati rendszere és környezeti alkalmazkodása

A Hopi-fennsík és környéke Kr. u. 700 óta lakott, de a pueblo népek Kr. u. 1100 körül telepedtek le véglegesen. Ekkor kis kőfalvakat építettek kiva szerkezetekkel, és a 12. századra a lakott terület bővült. Orayvi, a legrégebbi folyamatosan lakott falu, Kr. u. 1150 körül alakult meg. A kedvező éghajlat elősegítette a mezőgazdasági terjeszkedést, de a 13. században ez lelassult, és a népesség visszahúzódott. Az 1200-as évekre sűrűn lakott falvak jöttek létre, fejlett földműveléssel és vízgazdálkodással. Az 1276-ban kezdődő nagy aszály azonban csökkentette a termékeny területeket, és 1300-ra sok település elnéptelenedett. Ugyanakkor a hopi falvak növekedtek, nagy központok alakultak ki rituális terekkel (pl. Orayvi, Old Walpi, Songoopavi). A 14. század végére a népesség még inkább koncentrált néhány nagy faluba, ahol több ezer helyiség is lehetett. A 15. században a hopik mezőgazdasági kolóniát hoztak létre, amely a 19. század elejéig fennmaradt. A növekedés és konszolidáció a hopik alkalmazkodóképességét tükrözte a régió demográfiai változásaihoz.¹²

A Hopi Pueblo közösségekben a megművelhető földek elosztását a falvak elöljárói irányították, akik a földeket a klánok között osztották szét, nem pedig egyének között. A földosztások méretükben különbözőek voltak, néhány száz négyzetmétertől több négyzetmérföldig terjedhettek. A hopi mezőgazdasági gyakorlatban az egyes családok földjei a klán által birtokolt területen belül nincsenek formálisan kijelölve, azonban a klán tagjai jól ismerik ezek határait. A földek határait általában a sarkokban elhelyezett kövek vagy kis oszlopok közötti látóvonalak alapján határozzák meg. A kerítések elsősorban gyakorlati célt szolgálnak: a növényeket védik az erős szelektől, megakadályozzák a homokfelhalmozódást, vagy kizárják a jóságokat. Amennyiben a művelt földterület egy mélyedésben vagy vízmosásban helyezkedik el, a földművesek a magasabb területeken kőhalmokat helyeznek el, hogy felhívják a figyelmet, és megakadályozzák, hogy a juhokat a földeken keresztül hajtsák. Az egyes családi földterületeket azonban nem jelölték meg a klánon belüli földeken.¹³

A földviták ritkák voltak, mivel minden klán több, egymással nem szomszédos földterületet birtokolt. Ha mégis vita merült fel, a klán legidősebb nőtagja döntött.¹⁴ A klánok földjeinek több helyszínre történő szétszórása kulcsszerepet játszott a hopi mezőgazdaságban, mivel jelentősen csökkentette a termés kiesés kockázatát. Azáltal, hogy különböző területeken tartottak fenn földeket, a hopi gazdák biztosíthatták, hogy ha az egyik földterület elpusztult, mások még mindig megmenekülhettek. A szezonális árvizek mintázata tovább erősítette ennek a rendszernek a stabilitását, mivel a Wipo és

¹² Zedeño 1997: 79–82.

¹³ Forde 1931: 370.

¹⁴ Hurt 1984: 70.

Polacca vízmosásokat ritkán érte egyszerre katasztrofális áradás. A sziklafalak lábánál fekvő földek és a vízmosásokban található mezők kölcsönösen kiegészítették egymást: rendkívül csapadékos években az áradások tönkretették a vízmosások földjeit, de a megnövekedett lefolyás növelte a sziklafalak alatti területek terméshozamát. Száraz években viszont, amikor a sziklafalak lábánál fekvő földek kiszáradhattak, a Black Mesa nagyobb vízmosásai által szállított víz általában elegendő volt a közép-völgyi mezőgazdaság fenntartásához. Az alkalmazkodó földhasználati stratégia jól szemlélteti a hopik mély környezeti ismereteit és azon törekvéseiket, hogy biztosítsák a mezőgazdasági stabilitást egy száraz éghajlatú térségben.¹⁵

A hopi mezőgazdaság az egyik legsokrétűbb és legidőtállóbb az Egyesült Államokban, amelynek akár 1000 éves hagyományai is lehetnek. A hopi indiánok az ökológiai viszontagságok ellenére egy olyan mezőgazdasági rendszert fejlesztettek ki, amely képes volt ellátni a közösség szükségletét és megélhetést biztosítani több száz éven keresztül. Az arizonai magas sivatagi körülmények sem kedveztek az agrártevékenységnek, mivel akár 120-160 napon keresztül is fagyott lehetett a talaj, gyakoriak voltak a száraz szelek, míg nyáron a hőség miatt szárazság alakulhatott ki. A fenti körülmények szinte az összes délnyugati őslakos közösséget nagymértékben tették függővé a vízellátástól. A köves, sziklás vidéken alapvetően csak borókabokrok és piñon tűlevelűek őshonosok, vagyis minden más termőnövényt a hopiknak kellett meghonosítani. A vizet főleg az esőből és a havazásból nyerték, amelyeket egyrészt öntözésre használtak, másrészt a talaj rétegei között tárolt vizet hasznosították ültetvényes gazdálkodásra. A talaj szerkezetétől függően ültettek takarmánykukoricát, étkezési kukoricát, babot, sütőtököt és a mezoamerikai kapcsolatnak köszönhetően chilit. A hopik rendkívül tehetségesek és vállalkozó szelleműek voltak a mezőgazdaság területén: magas növényi diverzitású kertgazdaságokat hoztak létre, amelyekben számos, cserekapcsolatok útján megszerzett új növényfajt is sikerrel termesztettek. A spanyolok révén ismerték meg a dinnyét, az őszibarackot és a sárgabarackot. A teremtmítoszaik szerint a Teremtő a különféle kukoricafajták termesztésére választotta ki a hopikat, akik ennek megfelelően a különböző vallási rituáléikat a mezőgazdasági eseményekhez társították. A mezőgazdasági termények köré szervezett ceremóniális táncok, ünnepségek mind erősítették a közösségi szellemet, együttműködést és a javak közösségi újraelosztásának gyakorlatát. Az együttműködés harmóniát, a hozzájárulások hiánya diszharmóniát szült a világukban, ami a szegényes esőzésben vagy gyenge terméshozamban testesült meg. A hopik, valamint a többi délnyugati pueblo közösség számára létfontosságú volt a közösségi gondolkodás, valamint a földek megművelésének csoportos, egymást segítő gyakorlata.¹⁶

¹⁵ Forde 1931: 369.

¹⁶ Soleri–Cleveland 1993: 210–212

A hopi földhasználat és a táj módosítása szorosan összefüggött az élelmiszer-termeléssel, az erőforrások beszerzésével és a rituális tevékenységekkel, amelyek mind hozzájárultak a környezet formálásához. A mezőgazdasági területeket különböző helyeken és eltérő magasságokban osztották fel és használták, hogy maximalizálják a vízhez való hozzáférést, és csökkentsék a rövid növekedési időszakok miatti veszteségeket. A termelést segítő infrastruktúra, például teraszok, vízvisszatartó falak, öntözőberendezések és talajvédelmi elemek, növelték a földművelés hatékonyságát. A mezőgazdasági földeket gyakran kővonulatok jelölték, amelyek egyes esetekben klántulajdont jelző feliratokat is tartalmaztak. Az állattartás további létesítményeket igényelt, például karámkokat és itatóhelyeket, míg a földeken elhelyezett kőhalmok és madárijesztőhöz hasonló szerkezetek a juhokat és ragadozókat tartották távol a növényektől. Az erőforrások beszerzése az élelmiszer és nem élelmiszer jellegű anyagok kitermelését foglalta magában, amihez olyan módosításokat hajtottak végre, mint az ideiglenes táborok, közlekedési útvonalak és helyjelzők kialakítása, hogy megkönnyítsék az erőforrások elérését. A hopi vadász- és gyűjtőterületek hatalmas kiterjedésűek voltak, nagyobb ösvények metszették keresztül őket, amelyek gyakran tartalmaztak sziklarajzokat, szentélyeket és kőhalmokat, amelyek kulturális jelentőséget hordoznak. Egyes erőforrások, például az őshonos növények és a fazekassághoz szükséges agyag, a falvak és a földek közelében helyezkedtek el, így átfedésben voltak a mezőgazdasági területekkel. A rituális és ceremóniális tevékenységek szintén alakították a tájat, és átszórták az összes többi földhasználati területet. A szertartásokhoz kapcsolódó építmények, például szentélyek, temetők, raktárhelyek, háztartási temetkezési helyek, rituális célokra használt növényeket, állatokat és ásványokat tartalmazó helyszínek, valamint ősi települések mind megtalálhatók voltak a lakóterületeken, a mezőgazdasági földeken és az erőforrás-beszerzési területeken. Bizonyos szent helyeket kizárólag a hopi társadalom egyes csoportjai használhattak, ami jól mutatja a spiritualitás és a földhasználat mély összefonódását a pueblo kultúrában.¹⁷

A földtulajdon és öröklés szorosan kapcsolódik a hopi matrilineáris rendszerhez, amelyben a nők rendelkeznek a földtulajdonjogokkal, és egyben a háztartás vezetőinek is tekintik őket. A hopi földművesek általánosan azt vallják, hogy a földek a nőké, és a klán adományozza nekik. Minden anya több földterület felett rendelkezik, és amikor lányai megházasodnak, egy vagy több parcellát ad át nekik. Az anya halála után női matrilineáris rokonai öröklik a földet, elsőbbséget biztosítva a közvetlen leszármazottaknak. Azonban a földek átadása a házas lányoknak gyakran nem bír nagy gyakorlati jelentőséggel, mivel a lányok házasságuk után is általában anyjuk háztartásában maradnak.¹⁸ A földművelésért felelős férfiak a haszonállatokat birtokolták, és haláluk után férfi rokonaikra hagyták azokat. A férfiak saját jogukon is szerezhetek földet, ha

¹⁷ Zedeño 1997: 77–78.

¹⁸ Forde 1931: 370–371.

parlagon fekvő területeket tisztítottak meg, és növényeket vagy gyümölcsfákat ültettek rajtuk. Ezek a földek a faluhoz tartoztak, nem pedig egyetlen klánhoz. Az ilyen földeket az örökösök megkaphatták, vagy visszakérülhettek a faluközösséghez, ha azokat nem művelték folyamatosan. Amennyiben a tulajdonos nem követelte vissza a földjét, azt az új művelő sajátjának tekinthette. Ha egy klán kihalt, földje egy rokon klánhoz került, vagy annak a nőnek a birtokába jutott, aki a klán utolsó életben maradt tagjáról gondoskodott. A hopik földbirtoklása szigorú matrilineáris elvek mentén működött, de a gyakorlatban rugalmas volt, hogy alkalmazkodjon a családok és klánok változó igényeihez. Habár nem egy mindent felülíró szabályként, de a Zuni Pueblo közösségben is a földbirtoklás elsősorban a női tulajdonjogon és a matrilineáris öröklésen alapult. A férfiak általában feleségük szüleinek földjén dolgoztak, de művelhettek olyan földet is, amelyet saját rokonaiktól örököltak. Ha egy férfi földtulajdonnal rendelkezett, azt húgának és lányának gyermekei örökölték, és rendszerint a fiatal férfi családtagok nagykorúságuk elérésekor, míg a női rokonok házasságkötésük alkalmával kaptak földet. A zuni nőknek mindig elsődleges joguk volt a földre, mivel egész életük során a klánjukban maradtak, ami biztosította a családi birtokok egyben tartását, és megelőzte azok feldarabolását. Időnként a zuni családok ideiglenesen kölcsönadták földjeiket más családoknak, amelyeknek több terményre volt szükségük, anélkül, hogy ezért ellenszolgáltatást kértek volna. A keleti és nyugati indián földművesek többségével ellentétben a zunik elismerték a föld adásvételét saját népük körében, és tartósan átruházhatták más családokra juhokért, lovakért, takarókért vagy türkizgyöngyökért cserébe. Az őslakos földbirtoklás általános jellemzője a közösségi tulajdon volt, nem pedig az egyéni tulajdonjog. Észak-Amerika őslakosai nem tekintették a földet árucikknek, amelyet meg lehetett vásárolni, eladni vagy véglegesen elidegeníteni. Ehelyett a műveletlen föld a közösség tulajdonában volt, míg az egyének használati jogot szereztek azáltal, hogy megműveltek egy adott területet. Azokon a területeken, ahol bőséges volt a termőföld, ezek a jogok megszűntek, ha a földet kimerítették vagy elhagyták. A száraz délnyugati régióban azonban, ahol a termékeny föld korlátozott volt, az egyének akkor is megtarthatták földhasználati jogaikat, ha a föld pihent. A föld feletti rendelkezés nem az egyénekhez, hanem a családi vonalhoz vagy a háztartáshoz tartozott, amely kulturális háttértől függően lehetett patrilineáris vagy matrilineáris. A családok vagy egyének új földet szerezhettek azzal, hogy műveletlen területeket tisztítottak meg, de a végső tulajdonosi jogokat a klán vagy a családi vonal birtokolta. Ebben az értelemben a törzsi földtulajdon a vállalati tulajdonhoz hasonlított: minden falutag földtulajdonos volt, de nem rendelkezett abszolút irányítási jogokkal. Az egyének nem adhatták el a földet, és bizonyos kultúrákban elveszíthették a földhasználati jogukat, ha nem művelték azt. Ugyanakkor ha a földet folyamatosan megművelték, az egyén korlátlan ideig megtarthatta használati jogát külső beavatkozás nélkül.¹⁹

¹⁹ Hurt 1987: 70–74.

A gyarmatosítás során a telepések beáramlásának mikrofolyamata igazából egy csoport – jellemzően egy kis felderítő csoport vagy néhány család – kezdeti vándorlást jelent egy újonnan felfedezett területre. Elsősorban egy hosszabb kísérleti időszak, amely során a telepések felméri a táj életfenntartó képességét. Ezen értékelések alapján döntenek arról, hogy az adott terület tartósan benépesíthető-e, vagy – mozgékonyabb népcsoportok esetében – ismétlődően használható-e bázisként. A gyarmatosító betelepülés során a föld módosítása különféle formákat ölthet, beleértve az alábbiakat: (1) állandó vagy félállandó lakóhelyek kialakítása, (2) mezőgazdasági földek, vadász-, legeltetési és gyűjtőterületek létrehozása, (3) talajvédelem és vízgazdálkodási infrastruktúra kiépítése, valamint (4) nyersanyagok kitermelése szerszámok, edények készítéséhez és egyéb szükségletek kielégítésére. A rituális helyszínek – például szentélyek, oltárok, rejtett tárolók és temetkezési helyek – is gyakran megjelennek a települési térben. Az ilyen módon kolonizált peremterületek idővel beolvadhatnak a már meglévő területi struktúrákba, tovább formálva a települési és földhasználati mintázatokat.²⁰ Az őslakos népek és a spanyol telepések közötti interakciók Új-Mexikóban elősegítették a kulturális cserét és a hibriditást, különösen a kereskedelem, a munkaerő és a társadalmi kapcsolatok révén. A telepések olyan árucikkeket hoztak, mint a gyöngyök, tükrök és kések a kereskedelem céljából, míg az őslakos munkaerő kulcsszerepet játszott az építkezésekben, a mezőgazdaságban és az öntözőrendszerek kialakításában. A szabályozások ellenére a munkaerő kizsákmányolása gyakori volt, és az encomienda²¹ (kiosztott földek utáni járulékfizetés) rendszere lehetőséget adott a pueblók számára a gyarmati társadalom bizonyos aspektusainak alakítására. A kényszermunka és a rabszolgaság elterjedt volt; apacsok, komancsok és árva pueblo gyermekek erőszakkal kerültek a gyarmati háztartásokba. Számos fennmaradt forrás tanúsítja, hogy az interakciók jelentős része kizsákmányoló jellegű volt, ugyanakkor léteztek olyan kapcsolatok is, amelyek önkéntes alapon jöttek létre, vagy mindkét fél számára előnyösek voltak. Az ilyen típusú érintkezések fontos szerepet játszottak a spanyol háztartások kulturális gyakorlatainak formálódásában és azok társadalmi kontextusban történő folyamatos újradefiniálásában.²²

²⁰ Zedeño 1997: 88.

²¹ Az encomienda a spanyol gyarmati rendszer egyik jellegzetes intézménye volt, amely gyakorlatilag a feudális társadalmi berendezkedésnek az Újvilágba való átültetését jelentette. A spanyol korona a földbirtokokat és a rajtuk élő őslakos lakosság munkáját ideiglenesen adományozta spanyol hódítóknak vagy telepéseknek. Az encomenderók kötelesek voltak a rájuk bízott indiánokat keresztény hitre téríteni és védelmet nyújtani számukra, cserébe viszont jogot kaptak arra, hogy azok munkájából és terményeiből hasznot húzzanak. Az encomienda rendszere a gyakorlatban gyakran súlyos kizsákmányoláshoz és az őslakos közösségek társadalmi-gazdasági széteséséhez vezetett. Az encomiendarendszerről, valamint az őslakosok gyarmati kizsákmányolásáról bővebben egy korábbi tanulmányomban írtam, lásd: Guszmann 2024: 180–185.

²² Trigg 2020: 7–11. Heather B. Trigg történész, régész szerint az új-mexikói korai gyarmati időszakban a kulturális hibriditás leginkább az építészetben és a tárgyi kultúrában – elsősorban a kerámiában – jelent meg. A kerámia a spanyol telepések és az őslakos népek közötti kölcsönhatás kulcsfontosságú terepévé

A hopik híresek voltak a gyapottermelésükről, amelynek jelentős részét a zunikkal kereskedték, míg a pima nép is kiváló minőségű gyapotot termesztett. Hagyományosan a gyapotszedés a nők feladata volt, azonban termesztése jelentősen visszaesett, miután a spanyolok juhokat hoztak be, amelyek melegebb és tartósabb szálát biztosítottak. A 19. század végére a gyapot termesztése szinte teljesen eltűnt a délnyugati mezőgazdaságból, kivéve a hopikat, akik továbbra is csak ceremóniális célokra használták. A változás drasztikusan átalakította a hopi mezőgazdaságot, mivel az európai háziállatok bevezetése gazdasági és társadalmi szerkezetükre is hatással volt. A juhtenyésztés egyre nagyobb szerepet kapott, átalakítva a megélhetési mintákat és háttérbe szorítva a hagyományos gyapottermesztést. A spanyol kapcsolat mélyreható változásokat hozott a délnyugati őslakos mezőgazdaságban. A 17. század folyamán a misszionáriusok olyan növényeket vezettek be, mint a búza, a zab, az árpa, a csilipaprika, az őszibarack és a sárgabarack, valamint háziállatokat, például szarvasmarhát, juhot és lovat. Az új mezőgazdasági elemeket fokozatosan vették át az őslakos közösségek, nem pedig azonnal helyettesítették meglévő földművelési módszereiket. Sonorában a spanyoloknak sikerült elterjeszteniük a marhatenyésztést, de a sertéstartás bevezetésére tett kísérleteik kudarcot vallottak. Ennek oka nemcsak az éghajlati tényezőkben, hanem az őslakos közösségek mély kulturális ellenállásában is rejtett, mivel a sertéseket lenézték és elutasították. Mindezek ellenére az állattartás fokozatosan a délnyugati őslakos mezőgazdaság központi elemévé vált, alapvetően átalakítva az ételkészítést és a gazdasági struktúrákat. A többi pueblo néptől eltérően azonban a hopik nem vették át a búzatermesztést. Eközben a pueblo mezőgazdasági technikák, különösen a jemez, zia és tewa közösségek módszerei, jelentős hatással voltak a navahó földművelésre. A navahók átvették az öntözési módszereket, a talajvizsgálati technikákat és a stratégiai földválasztást. A magasföldeken búzát, zabot és burgonyát termesztettek, míg a völgyekben tököt, dinnyét és kukoricát vetettek.²³

A gyarmati Új-Mexikó étrendje az óvilági és az őslakos ételkészítési hagyományok ötvöződését tükrözte, magában foglalva az európai eredetű növényeket és az őslakos alapételkészítési módszereket. A korai telepések búzát, hagymát és salátát termesztettek, miközben a pueblok mezőgazdaságának kulcselemeire, például kukoricára, babra és tökre

vált, lehetőséget teremtve a kulturális cserére és az egymásra ható hagyományok kialakulására. A pueblo kézművesek által készített edények széles körben elterjedtek a spanyol háztartásokban, miközben a telepések által bevezetett új formák is megjelentek, így a kerámiák jól tükrözték a hagyományos és új elemek összefonódását. Mivel ezek az edények az ételkészítési-előállítás és -tárolás alapvető eszközei voltak, egyben az etnikai és társadalmi hovatartozás jelzőiként is funkcionáltak a gyarmati társadalomban. A spanyolok fémeszközöket is bevezettek a térségbe, azonban ezek korlátozott elérhetősége miatt az őslakos közösségek továbbra is nagyrészt a pattintott kőeszközöket használták – különösen a tűzkőből készült fegyvereket és tűzgyújtó eszközöket. Az anyagi kultúrában bekövetkezett cserék és alkalmazkodások jól mutatják, hogy a gyarmati környezetben a kulturális gyakorlatok folyamatos tárgyalás és átalakulás alatt álltak.

²³ Hurt 1987: 43–53.

is támaszkodtak. Régészeti bizonyítékok gyümölcsösök, búzamezők és gyűjtögetett élelmiszerek, például napraforgómag és fenyőmag jelenlétét mutatják. Az állattenyésztés dominálta a húsellátást, főként juhok, kecskék, marhák és sertések tartásával, ami eltért a pueblo étrendtől, amely nagyobb mértékben támaszkodott vadállatokra. A vadászat korlátozott bizonyítékai kis léptékű gyűjtögetésre és kert körüli vadászatra utalnak. Összességében a spanyol élelmzési szokások a helyi erőforrásokhoz igazodtak, ötvözve az őslakos és az európai elemeket.²⁴

A pueblo földtulajdonlás az Egyesült Államok igazgatásában

Mexikó mindössze huszonöt évig (1821–1846) kormányozta az új-mexikói régiót, de politikai intézkedései jelentős hatással voltak a pueblókra. Az újonnan függetlenné vált mexikói kormány kihirdette az igualai tervet, Mexikót független nemzetnek nyilvánította, hivatalos vallásaként a katolicizmust határozta meg, és eltörölte a spanyol kasztrendszert azáltal, hogy minden lakost állampolgárként ismert el. A mexikói állam polgárai, beleértve a pueblókat is, egyenlő jogokat élvezhettek, függetlenül faji hovatartozásuktól és születési helyüktől.²⁵ Ennek eredményeként a pueblo nép többé nem szerepelt külön kategóriaként az egyházi nyilvántartásokban, népszámlálásokban és adólistákon. Először ismerték el őket teljes jogú mexikói állampolgárokként, akik saját önkormányzatokat működtettek, adót fizettek, és a milíciában szolgáltak a nem indiánokkal együtt. Az állampolgárság azonban földvesztéssel járt. A spanyol uralom alatt a pueblo földek jogi védelmet élveztek az elidegenítéssel szemben, de a mexikói kormány nem biztosított hasonló garanciákat. Ennek következtében a pueblo indiánok és a nem indiánok közötti földeladások száma jelentősen megnőtt. A mexikói korszak végére a nem indiánok száma meghaladta a pueblo lakosokét Pojoaque, Tesuque, Nambé és San Ildefonso területén.²⁶

²⁴ Trigg 2020: 17.

²⁵ Gomez 1993: 387. Kormányzóként Melgares a bennszülött népek katonai ellenfeléből jogaik védelmezőjévé vált. Az 1812-es alkotmányt úgy értelmezte, hogy az állampolgárságot kiterjeszti a pueblo indiánokra, biztosítva számukra a részvételt a városi önkormányzatokban. Marc Simmons történész kiemelte Melgares rendeletét, amely szerint a pueblókat spanyolokként kell kezelni, teljes politikai jogokkal, beleértve a szavazati jogot és a közhivatalok betöltésének lehetőségét. 1820-ra a legtöbb pueblo hivatalos önkormányzatot hozott létre, tükrözve Melgares haladó közigazgatási politikáját.

²⁶ Lucero 2007: 675. Az igualai tervet (Plan de Iguala) 1821. február 24-én hirdette meg Agustín de Iturbide, és alapvető szerepet játszott Mexikó függetlenségének elérésében. A dokumentum három fő elvet fogalmazott meg: a római katolikus vallás kizárólagosságát, Mexikó függetlenségét alkotmányos monarchiaként, valamint a lakosság – spanyolok, kreolok, meszticek és őslakosok – jogegyenlőségét. A terv célja az volt, hogy megbékítse a társadalom különböző rétegeit, és biztosítsa a békés átmenetet a független államiság felé.

Amikor az Egyesült Államok 1846-ban átvette az irányítást Új-Mexikó felett, összetett földvitákat örökölt a pueblo földbirtokokon. Az 1848-as Guadalupe Hidalgo-i szerződés garantálta a korábbi mexikói állampolgárok, köztük a pueblók tulajdonjogainak védelmét, de jogi státuszuk kérdésessé vált. A fentiekben említett módon a mexikói törvények teljes jogú állampolgárokként kezelték a pueblókat, ellentétben a spanyol joggal, amely védencnek tekintette őket. Az amerikai politika azonban az őslakosokat gyámság alatt álló népeknek minősítette, ami jogi problémát okozott, mivel a pueblók állandó településekkel és saját földtulajdonnal rendelkeztek. Az Egyesült Államok, eltérően más törzsekkel szembeni gyámkodó hozzáállásától, példátlan kihívással szembesült a pueblókkal, akik letelepedett népként állandó falvakkal és fee simple (korlátlan tulajdonjog) földtulajdonnal rendelkeztek. Ez felvetette a kérdést, hogy a Guadalupe Hidalgo-i szerződés hogyan védi földjeiket. Ha a szerződés önvégrehajtó lett volna, nehézségek merültek volna fel a magán- és közföldek megkülönböztetésében, különösen a meglévő viták miatt. A bonyodalmak elkerülése érdekében az Egyesült Államok szuverenitást hirdetett az összes volt mexikói föld felett, és eljárást hozott létre a tulajdonjogok igazolására. A pueblók gyorsan kijelentették, hogy földtulajdonuk a spanyol földadományok óta jogilag elismert. 1858-ban a Kongresszus megerősítette és hivatalosan elismerte a pueblo földbirtokokat, de a nem indiánok betelepülése tovább folytatódott. James S. Calhoun területi kormányzó ugyan figyelmeztette Washingtont a pueblók földproblémáira, a szövetségi kormány alig tett lépéseket az ügy rendezésére.²⁷

A pueblo földjogok jogi státusza az azt követő évtizedekben egyre vitatottabbá vált. Területi bírósági döntések, különösen az 1876-os U.S. v. Joseph ügy, kimondták, hogy az 1834. évi kereskedelmi tilalmi törvény (Non-Intercourse Act²⁸), amely büntette a nem indián telepéseket az indián földeken, nem alkalmazható a pueblókra. A döntés gyakorlatilag legitímálta a nem indián jelenlétet a pueblo földeken, és precedenst teremtett a területek széles körű elfoglalására. Az amerikai kormányzat alatt a spanyol és mexikói birtokok jogszerűségével és hatáiraival kapcsolatos jogi anomáliák felborították a hagyományos rendszereket. Az új birtokok szűkössége, valamint a Homestead-törvény (1862-es telekfoglalási törvény)²⁹ korlátozásai – amelyek elsősorban nem öntözhető

²⁷ Lucero 2007: 676–678.

²⁸ A Non-Intercourse Act (kereskedelmi tilalmi törvény) 1790-től kezdődően több alkalommal is módosításra került, és központi szerepet játszott az indián földekkel kapcsolatos szövetségi politika alakításában. A törvény kimondta, hogy az őslakos közösségek csak az amerikai szövetségi kormány jóváhagyásával adhatják el vagy ruházhatják át földjeiket, így kizárva a magánszemélyekkel vagy állami hatóságokkal kötött közvetlen földügyleteket. A rendelkezés célja az volt, hogy megakadályozza a visszaélésszerű vagy kényszerített földszerzéseket, és egyúttal biztosítsa az őslakos földtulajdon jogi védelmét. A gyakorlatban ugyanakkor a törvény inkább a szövetségi ellenőrzés eszközévé vált, amely hosszú távon korlátozta az indián közösségek önrendelkezését földjeik felett.

²⁹ A Homestead Act lehetővé tette, hogy az amerikai állampolgárok és bevándorlók ingyenesen földhöz jussanak az Egyesült Államok nyugati területein, ha legalább öt évig megművelték és ott éltek. A tör-

földterületek megszerzését tették lehetővé – komoly kihívást jelentettek a hagyományos falusi települési mintákhoz szokott spanyol-amerikai telepesek számára. Mivel a mezőgazdasági szempontból kedvezőtlen területek nem biztosítottak hosszú távú megélhetést, a spanyol-amerikai telepesek gyakran kénytelenek voltak elhagyni ezeket a telephelyeket, amelyek így idővel visszakerültek a szövetségi közterületek állományába. Eközben az angolszász-amerikai telepesek növekvő versenyt jelentettek a földvásárlásokban, tovább csökkentve a spanyol-amerikai és pueblo közösségek lehetőségeit új erőforrások megszerzésére. A helyzet 1913-ban drámai fordulatot vett az U.S. v. Sandoval ügyben. Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága megfordította korábbi ítéleteit, és kimondta, hogy a pueblók, más őslakos csoportokhoz hasonlóan, az Egyesült Államok Kongresszusának joghatósága alá tartoznak. A döntés összhangban állt a spanyol gyarmati keretrendszerrel, amely korlátozta a pueblo földek elidegenítését, és újra a kormány gyámsága alá helyezte őket. Következésképpen minden korábbi földátadást nem indiánoknak megkérdőjelezték, és jogi viták sora indult a tulajdonjogok és a joghatóság körül. A növekvő zűrzavar enyhítésére létrehozták a Pueblo Földrendezési Bizottságot (Pueblo Lands Board), amelynek feladata a magánigények jogszerűségének megállapítása volt. A nem indiánoknak igazolniuk kellett tulajdonjogukat, többek között folyamatos birtoklással legalább húsz éven át, valamint adófizetéssel. Számos spanyol-amerikai igénylő, aki nem rendelkezett hivatalos dokumentumokkal a földátadásról, több ezer eskü alatt tett nyilatkozatot nyújtott be a Pueblo Földrendezési Bizottsághoz tulajdonjogának igazolására. Az ilyen típusú esetek jól tükrözték a spanyol és mexikói uralom idején jellemző informális, gyakran dokumentálatlan földcserék gyakorlatát, amely jelentősen megnehezítette a jogszerű tulajdonjog és az illegális birtoklás közötti határvonal meghúzását. A kormány, a viták rendezése érdekében, pénzügyi alapokat különített el mind a pueblók, mind a nem indián igénylők számára, hogy kárpótolja őket a föld- és vízjogok elvesztéséért. Ez a megközelítés az érdekek egyensúlyozására törekedett, enyhítve a nem indián telepesek veszteségeit, miközben visszaadta a földeket a pueblóknak, ahol a jogi tulajdon nem volt igazolható.³⁰

A zuni földművelés átalakítása és a kívülről vezérelt modernizáció kudarca

A 19. század végére az amerikai szövetségi politika már elvégezte az indián földek felosztását az északi síkságokon, de nagyrészt megkerülte a Délnyugatot. A. O. Wright, az Albuquerque Indián Iskola egyik tisztviselője 1900-ban ismételt szorgalmazta a zuni nép amerikai társadalomba való beolvasztását. Bírálta őket hagyományos vallási

vény célja a nyugati terjeszkedés elősegítése és az agrárgazdaság fejlesztése volt.

³⁰ Carlson 1975: 96–100.

gyakorlataik fenntartásáért, és azt állította, hogy „ősi pogányságukat” kereszténység iránti tisztelet nélkül folytatják. Wright úgy vélte, hogy szokásaik az azték hagyományok maradványai, és ragaszkodott ahhoz, hogy erőszakkal átszervezzék őket, és rákényszerítsék az amerikai civilizáció és a keresztény értékek elfogadására. Álláspontja tükrözte a szélesebb körű szövetségi törekvéseket, amelyek az őslakos kulturális és spirituális identitások felszámolására irányultak az asszimilációs politika és a kereszténység nevében. A progresszív korszak során az Indiánügyi Hivatal (Office of Indian Affairs³¹) fokozta erőfeszítéseit az öntözéses mezőgazdaság előmozdítására a törzsi földeken, kezdve az 1890-es évek elején a Fort Belknap Rezervátummal. Az említett reformok hatására A. O. Wright két stratégiát javasolt a zunik „civilizálására”: (1) a napközi iskola helyett bentlakásos iskola létrehozását, hogy a zuni gyermekeket elszakítsák szüleik kulturális befolyásától, valamint (2) a rezervátumi földek tízhektáros parcellákra osztását és a zuni családok egyéni gazdaságokba való áttelepítését. Wright úgy vélte, hogy a hagyományos zuni falusi életet a lehető leghamarabb meg kell szüntetni. Az általa javasolt tízhektáros földosztás – szemben a Dawes-törvény³² által előírt nyolcvanhektáros parcellákkal – arra utal, hogy vagy szándékosan akarta hátrányos helyzetbe hozni a zuni gazdákat, vagy úgy vélte, hogy az öntözött zuni föld termékenyebb. Mind a bentlakásos iskola, mind a földosztás megvalósításához gát és víztározó építésére volt szükség az ivóvíz, a közegészségügy és az öntözés biztosítása érdekében. Wright optimistán azt vizionálta, hogy a Zuni folyó völgyét egy pán-indián mezőgazdasági közösséggé alakítja, és úgy hitte, hogy az új víztározó több törzs számára is elegendő öntözhető földet biztosítana, miután a pueblo elnéptelenedik, és a földet átrendezik.³³

A zunik már az Egyesült Államok kormányának megérkezése előtt is alkalmaztak öntözési módszereket, ám ezek, akárcsak a navahók esetében, inkább ideiglenes szerkezeteken alapultak, nem pedig az Indiánügyi Hivatal által később preferált nagyszabású mérnöki projekteken. A kormánytisztviselők egy állandó és megbízható vízellátást kulcsfontosságúnak tartottak az őslakos közösségek „civilizálásában”, amely lehetővé tette volna, hogy a zunik kevesebb időt fordítsanak vallási rítusaikra, és inkább a mezőgazdasági termelésre összpontosítsanak. A Blackrock-gát ennek jegyében született, hogy összekapcsolja a zuni vallási és mezőgazdasági életet, azonban építése felerősítette az ellentéteket a zunik és az Indiánügyi Hivatal között. A gát felépítése előtt

³¹ A Bureau of Indian Affairs (BIA) 1947-es hivatalos elnevezéséig többféle néven volt ismert: használták az Indiánügyi Iroda (*Indian Office*), Indiánügyi Hivatal (*Indian Bureau*), Indiánügyi Osztály (*Indian Department*) és Indiánügyi Szolgálat (*Indian Service*) megnevezéseket is.

³² A Dawes-törvény által szabályozott földosztási politika a 19. századi asszimilációs törekvések egyik eszköze volt, amelynek célja az amerikai őslakosok „értékrendjének” megváltoztatása volt. A szövetségi kormány földosztási politikájának célja az volt, hogy megváltoztassa az indiánok földhöz fűződő viszonyát, különösen a földtulajdon fogalmáról alkotott képüket, és elősegítse beilleszkedésüket az amerikai jogrendbe.

³³ Dodge 1997: 85–86.

a zunik vallási gyakorlatai gyakran bosszantották a kormánytisztviselőket, az építkezés megkezdése pedig közvetlenül is beavatkozott rituáléikba. A mérnökök és ügynökök ezeket a szertartásokat kaotikusnak, értelmetlennek és hatástalannak tartották, míg a zunik számára a rítusok világregdjük fenntartásának eszközei voltak a fehérek által uralt birodalomban. Amikor a gát építkezése megkezdődött, az Indiánügyi Hivatal akkor szembesült először azzal, hogy a zunik mennyire féltve őrizték autonómiájukat.³⁴

Az építkezés megkezdése előtt az indiánokkal elhitették, hogy az öntözéshez szükséges vízmennyiséget ezentúl garantálni fogja a gát, és ezzel az élelmiszerbiztonság kockázata megszűnik az életükben. A munkafolyamatok ugyanakkor meglehetősen elhúzódtak az iszaposodás miatt, ami annak köszönhető, hogy rosszul mérték fel a talaj minőségét és a környezet vízelvezetési körülményeit. A gát túlzott iszaposodását több tényező is okozhatta, köztük a Zuni folyó történelmi üledékszintjének alábecslése, valamint a 19. század végén és a 20. század elején zajló túllegeltetés és agresszív fakitermelés okozta súlyos erózió a Zuni-hegységben. Annak ellenére, hogy többször is megpróbálták kiöblíteni az iszapot és javítani a gát víztartó kapacitását, a probléma továbbra is fennállt. A gát kudarcát, a hatalmas építési költség-túllépéseket és az állandó iszaposodási problémát látva egyre többen kezdték megkérdőjelezni, hogy miért is épült meg a projekt egyáltalán. 1913-ban az Indiánügyi Hivatal biztosa, Mathew W. Murphy a Zuni-gátat az Indiánügyi Hivatal „kínos kudarcának” nevezte, és bírálta a tervezési folyamatot, amely során szerintem nem vették figyelembe a zunik véleményét.³⁵

A Zuni Blackrock-gát sikertelensége, amely egy költséges és hasztalan terv volt az Indiánügyi Szolgálat (Indian Service) részéről, jelentős gazdasági és társadalmi következményekkel járt mind a zuni, mind a navahó rezervátumok számára. Miután a gátépítési projekt nem bizonyult alkalmasnak a zuni földek mezőgazdasági viszszaadódítására, az Indiánügyi Szolgálat egyre szkeptikusabbá vált az ehhez hasonló vízgazdálkodási beruházások navahó területeken való megvalósíthatóságát illetően. A kételyeket tovább erősítették a pénzügyi korlátok, valamint az a tény, hogy mind a navahó, mind a zuni közösségek ellenálltak a központosított, nagyléptékű öntözőrendszerek bevezetésének. A kialakult helyzetre reagálva az Indiánügyi Szolgálat arra a – téves – következtetésre jutott, hogy a navahók inkább állattenyésztésre, semmint földművelésre alkalmasak. Ennek a szemléletnek a következményeként fokozódott a legelők túlhasználata, amely jelentős szerepet játszott az 1930-as évek ellentmondásos állattállomány-csökkentési programjának elindításában.³⁶

A Zuni-gát fiaszkója nemcsak környezeti, hanem kulturális katasztrófa is volt, mivel megbontotta a hagyományos zuni földművelési gyakorlatokat, amelyek régóta

³⁴ McMillen 2000: 444–445.

³⁵ Dodge 2007: 95.

³⁶ McMillen 2000: 437.

alkalmazkodtak a Zuni folyó völgyének száraz és kiszámíthatatlan viszonyaihoz. A zuni gazdák hagyományosan olyan vízgazdálkodási technikákra támaszkodtak, amelyek célja a víz lelassítása, elosztása és megtartása volt, ezzel megelőzve a talajeróziót és fenntartva az ökológiai egyensúlyt. Új-Mexikó amerikai fennhatóság alá kerülése előtt változatos vízgazdálkodási stratégiákat alkalmaztak, amelyeket a különböző tájképi adottságokhoz igazítottak, folyamatosan módosítva a kis gátakat és más vízszabályozó eszközöket a környezeti változásokhoz. Az angolszász telepesek terjeszkedése és a Zuni Rezervátum 1877-es hivatalos létrehozása azonban kényszerű változásokat hozott. Az említett Dawes-törvény tovább gyorsította ezt a folyamatot, aminek következtében a zunik kénytelenek voltak elhagyni hagyományos földművelő falvaikat, Nutriát, Ojo Calientét és Pescadót, és a Zuni folyó völgyében koncentrálni gazdálkodásukat. Azonban a kormány öntözésre tett ígéretei végül nem teljesültek. Ennek eredményeként nemcsak a megművelhető földterület csökkent, hanem a termőföldek sokfélesége is, ami meggyengítette a faluközösségeken alapuló társadalmi szerkezetet. A hosszú távú kulturális hatás az volt, hogy egy korábban önálló agrártársadalom egyre inkább a bér munkától és külső forrásoktól kezdett függeni. Az Indiánügyi Hivatal tisztviselői valószínűleg nem értették teljes mértékben a zuni mezőgazdaság hosszú távú ökológiai sikerességét vagy intézkedéseik következményeit, de a gát megépítésének hatása messzemenő és tartós következményekkel járt. Nemcsak a fizikai tájat változtatta meg, hanem a hagyományos zuni földművelési rendszereket és társadalmi szervezetet is alapjaiban átalakította. A Dawes-törvény a 19. századi asszimilációs politika részeként arra törekedett, hogy megváltoztassa az őslakosok értékrendjét, különösen a földtulajdonlással kapcsolatos szemléletüket, és beillessze őket az Egyesült Államok jogrendszerébe. Az oktatás szintén kulcsfontosságú eszköz volt ebben a folyamatban, amely már azelőtt megkezdődött, hogy az Egyesült Államok megszerezte volna a Zuni Pueblo és Új-Mexikó területét. 1819-ben a Kongresszus létrehozott egy „civilizációs alapot” az őslakosok oktatásának támogatására, ami egy újabb asszimilációs eszközt hozott létre az indiánok anglicizációjához. A polgárháború után a reformmozgalmak újraélesztették az indián oktatás iránti érdeklődést, és a Kongresszus 1870-ben pénzt különített el ipari és egyéb iskolák számára, ezzel megkezdve a szövetségi kormány közvetlen részvételét az őslakosok oktatásában.³⁷

A 2. világháború utáni kihívások: A pueblo föld és szuverenitás

A pueblo mezőgazdaság hanyatlása a háború utáni években leginkább az öntözött földterületek csökkenésében mutatkozott meg az egyes rezervátumokban. 1938 és 1964 között a legtöbb pueblo közösség drámai veszteséget szenvedett el, sok helyen

³⁷ Dodge 2007: 96–100.

az öntözött területek több mint 60%-át elveszítve. Néhány közösség, köztük Isleta, Sandia, Santa Clara és Zuni növekedést mutatott, ami Isleta és Sandia esetében a Közép-Rio Grande Öntözőrendszeri Körzethez való csatlakozásnak, míg a Zuninál inkább az állattenyésztés bővülésének volt köszönhető. A hanyatlás ugyanakkor nem volt egyedi a pueblók körében, hanem az angolszász, spanyolajkú és indián farmerek esetében is tapasztalható volt. A mezőgazdasági foglalkoztatás 1970-ben 40 600-ról 1980-ra 32 300-ra csökkent, és az előrejelzések szerint a mezőgazdaság lett volna a leglassabban növekvő gazdasági szektor. Ennek következtében sok pueblo és vidéki lakos kényszerült elhagyni szülőfaluját, hogy máshol keressen munkát. Az Új-Mexikóhoz tartozó Négy Sarok régióban a mezőgazdaság részesedése a teljes jövedelemből 1950 és 1970 között drasztikusan, 14,9%-ról 7%-ra esett vissza. A problémát tovább súlyosbította a felszíni és felszín alatti vizek magas sótartalma. Az egyetlen reményt az agrárszektor fellendítésére a Navajo Öntözési Projekt jelentette, amely a térség mezőgazdasági fejlődésének lehetőségét kínálta.³⁸

Az 1950-es években az Egyesült Államok szövetségi kormánya bevezette a termination (felszámolás) politikát, amelynek célja a szövetségi és törzsi kormányzatok közötti kapcsolatok felszámolása volt. A rendelkezés súlyosan érintette az őslakos amerikai mezőgazdaságot, jelezve, hogy a kormány feladta az asszimilációt a mezőgazdaság révén. A felszámolási politika súlyos következményekkel járt az indián földművesek számára, mivel megfosztotta őket a szövetségi támogatástól, beleértve a hitelalapokhoz, a szarvasmarha-erőforrásokhoz és a földvédelmi intézkedésekhez való hozzáférést. A bizalmi státusz megszűnésével az indián gazdák adózásnak, jelzálognak és végrehajtásnak voltak kitéve, miközben a rezervátumok feloszlata megszüntette a számukra kijelölt agrárszakértői támogatást. A pénzügyi és jogi erőforrások híján pedig számos őslakos földtulajdonos földjét veszélyeztette, hogy fehér telepesek kezébe kerülhetnek. A politikai döntéshozók szándékával ellentétben a felszámolás felgyorsította az indián földbirtokok elvesztését, és aláásta azt a törekvést, hogy a mezőgazdaság az integráció és beilleszkedés eszközévé váljon a fehér társadalomban. 1956-ra a felszámolással szembeni ellenállás megerősödött, különösen miután a Demokrata Párt növelte kongresszusi jelenlétét és megváltoztatta a bizottsági struktúrákat. Indián és fehér ellenzői egyaránt azt állították, hogy a politika nem önállóságot teremtett, hanem szegénységet, és a szövetségi támogatás megvonása helyett inkább gazdasági segítségnyújtásra lett volna szükség. Ennek hatására a Kongresszus és a Belügyminisztérium fokozatosan visszavonulót fűjt a felszámolási politikától. 1958-ra a tisztviselők igyekeztek háttérbe szorítani a programot; szeptemberben az Egyesült Államok belügyminisztere,³⁹ Fred A. Seaton kijelentette, hogy

³⁸ Vlasich 2001: 370–372.

³⁹ Az angol *Secretary of the Interior* kifejezés az Egyesült Államokban egy kormányzati tisztséget jelöl, amely elsősorban a szövetségi földek, nemzeti parkok, természeti erőforrások, indián ügyek, illetve

a felszámolás csupán egy távlati célkitűzés, nem pedig azonnali intézkedés, és egyetlen törzs kapcsolata sem szűnhet meg a szövetségi kormánnyal annak beleegyezése és megfelelő előkészületek nélkül. A program egy évtizedes működése alatt, amikor életképes indiánpolitikaként tekintettek rá, mindössze 13 263 indián – körülbelül a teljes létszám 3 százaléka – vesztette el a szövetségi támogatást, és csupán mintegy 1,4 millió holdnyi területet, azaz szintén a földek körülbelül 3 százalékát vonták ki a szövetségi védelem alól. A legnagyobb földvesztést a program során az oregoni klamath, a wisconsin menominee, valamint a utahi ute törzs szenvedte el.⁴⁰

A hopi és zuni közösségek kapcsolata a szövetségi kormánnyal az utóbbi évtizedekben jelentős jogi és politikai fejlődésen ment keresztül. Az 1966-ban elfogadott nemzeti műemlékvédelmi törvény (National Historic Preservation Act, NHPA) lehetővé tette számukra, hogy saját törzsi örökségvédelmi irodákat hozzanak létre, és közvetlenül bekapcsolódjanak szövetségi projektek, például út- és gátépítések előzetes véleményezésébe. Az 1990. évi őslakos sírok védelméről és visszaszolgáltatásáról szóló törvény (Native American Graves Protection and Repatriation Act, NAGPRA) révén jogot szereztek a szent tárgyak és emberi maradványok visszaigénylésére, s azóta több ezer régészeti lelet és ősi maradvány került visszaadásra múzeumoktól, egyetemektől. A zuni számára a Blackrock-gát kérdése évtizedek óta központi ügy, és a legutóbbi fejlemények szerint a zuni közösség hosszú jogi és politikai egyeztetés után vízjogi megállapodás-tervezetet dolgozott ki, amelyet 2024-ben a Kongresszus elé terjesztettek. A tervezet kifejezetten védi a Zuni-sóstó szent helyét és a hozzá kapcsolódó vízkészleteket, valamint 655 millió és 29,5 millió dollár értékű alapokat hoz létre a vízinfrastruktúra fejlesztésére és fenntartására. A zuni rendszeresen hivatkoznak az NHPA és NAGPRA előírásaira, amikor fejlesztések veszélyeztetik kulturális örökségüket.⁴¹

A 2025. évi zuni indián törzs vízjogi egyezményről szóló törvény (Zuni Indian Tribe Water Rights Settlement Act, H.R. 1444 / S. 564) hivatalosan is helyreállítja és garantálja a Zuni Pueblo vízjogait Új-Mexikó államban. A törvény ratifikálja a Zuni folyó vízgyűjtő területére vonatkozó megállapodást, biztosítja a szent Zuni-sóstó és a kapcsolódó szent helyek védelmét, valamint megteremti a végrehajtás finanszírozását szolgáló bizalmi vagyonkezelési alapot (Trust Fund, 685 millió dollár összegben). A gát alól kivont 4 756 hold kormányzati földterületet úgy helyezik el a zuni törzs javára, hogy az védett státuszba kerüljön, és ne legyen bányászható. A jóváhagyott megállapodást az 118-as szenátusi jelentés (S. Rept. 118-262) részletesen elemzi; különösen hangsúlyozza, hogy az egyezmény „méltányos, végleges rendezést” nyújt a zuni pueblo összes vízjogi igényére, és felhatalmazza az Egyesült Államok belügyminiszterét

egyes belpolitikai területek felügyeletét foglalja magában, vagyis alapvetően nem belügyi (rendészeti, rendőrségi, közigazgatási) feladatokat lát el, mint a magyar belügyminiszter.

⁴⁰ Hurt 1987: 200.

⁴¹ U.S. Senate Committee on Indian Affairs, *Report No. 118262*: 2024.

azok végrehajtására és a bizalmi vagyonkezelési alap irányítására is. A megállapodás elfogadása után a zuni közösség lemond a korábbi követeléseiről és peres jogairól, így a vízjogok megszerzése jogilag is rendezetté válik.⁴²

A hopik esetében a vízhasználat, különösen a felszín alatti vizek kitermelése, régóta vita tárgya Arizona állammal, a navajókkal és szövetségi hivatalokkal. Mindkét törzs rendszeresen konzultál a Washingtonban működő szövetségi hatóságokkal, és egyre nagyobb súlyt kap érdekképviselőjük a döntéshozatalban. Az NHPA és NAGPRA előnyeit kihasználva a hopi és zuni közösségek mára képesek saját szent helyeik, temetkezési területeik és vízkészleteik védelmében hatékonyan fellépni. Az ilyen ügyek révén mindkét törzs tudatos, aktív szereplőjévé vált a szövetségi örökségvédelmi és környezethasználati folyamatoknak. A közelmúltban egy előrehaladott vízjogi megállapodástervezet született, amelynek értelmében a hopi közösség évente mintegy 2,8 millió köbméter vizet kapna a Colorado folyó felső medencéjéből, valamint több mint 7,3 millió köbméter vizet az alsó medencéből. Az egyezmény lehetővé tenné a víz lízingelését, tárolását és átruházását más vízgyűjtő területeken is.⁴³

Konklúzió

A pueblók földbirtoklási rendszere, amely évszázadokon át fennmaradt, a spanyol hódítás, majd az amerikai kormányzati politika hatására drasztikusan megváltozott. A hagyományosan közösségi alapú földhasználatot fokozatosan felváltotta a magántulajdon koncepciója, ami nemcsak a pueblók gazdasági, hanem társadalmi és spirituális életét is átalakította. A spanyolok által bevezetett birtokadományok és az Egyesült Államok telepítési politikája egyaránt hozzájárultak a pueblók földvesztéséhez, amelyet a 20. század jogi vívmányai részben kompenzáltak, de soha nem tudtak teljesen visszaállítani.

A spanyol gyarmatosítók érkezése előtt a pueblók közösségi alapon művelték földjeiket, ahol a termékeny árterületeket a faluközösség egésze használta. A spanyolok megjelenése azonban bevezette a magántulajdon fogalmát, valamint az encomienda- és a haciendarendszereket, amelyek a földhasználatot a spanyol telepesek kezére juttatták. A pueblók egyes területei elvesztek, mivel a spanyol hatóságok „elégtelenül hasznosított” földekként tekintettek rájuk. A szétfoszlott földbirtokrendszer a pueblókat arra kényszerítette, hogy adaptálják mezőgazdasági stratégiáikat, aminek eredményeként az állattartás és az intenzívebb gazdálkodási módszerek terjedtek el.

A 19. században az Egyesült Államok kormánya a pueblókat hivatalosan is indiánoknak minősítette, ami jogi bonyodalmakat okozott földbirtoklásuk tekintetében.

⁴² U. S. Congress H. R. 1444: 2025.

⁴³ Silversmith 2024.

A Dawes-törvény (1887) a pueblókat is megpróbálta rákényszeríteni a magántulajdon elfogadására, ami hátrányosan érintette hagyományos földhasználatukat. Az állami beavatkozás csúcspontja a 20. század közepén volt, amikor a szövetségi kormány a felszámolási politikával tovább csökkentette a pueblók jogait, ami jelentős földvesztést eredményezett.

A pueblók földfelfogása radikálisan különbözött a spanyol és amerikai telepese-kétől. Míg az európaiak a földet gazdasági eszközként és magántulajdonként kezelték, a pueblók társadalmi és spirituális identitásuk szerves részének tekintették azt. A hopik és zunik körében a földek matrilineáris alapon öröklődtek, és minden mezőgazdasági teendőt a vallási és természeti ciklusokhoz igazítottak. A föld elvesztése tehát nemcsak gazdasági veszteséget jelentett, hanem a kulturális folytonosság megszakítását is.

A spanyolok által bevezetett állattartás és intenzív mezőgazdasági technikák jelentős változásokat hoztak a pueblo gazdálkodásban. A hagyományos földművelés módszereit, például a teraszos gazdálkodást és kőgátak építését, a spanyolok kiegészítették olyan növények bevezetésével, mint a búza és az árpa, valamint az állattartás fellendítésével. Ennek ellenére a pueblók sokáig megőrizték hagyományos agrártechnikáikat, amelyeket csak fokozatosan építettek be a gyarmati rendszerbe.

A hopik és a zunik esete jól példázza, hogyan hatott a földhasználati rendszer átalakulása a pueblók életmódjára. A hopik száraz gazdálkodást folytattak, amelyet évezredek tapasztalatokra alapozva finomítottak, kihasználva a sivatagi környezet sajátosságait. Mivel a földhasználat szorosan összekapcsolódott rituáléikkal és spirituális világképükkel, a spanyol és később az amerikai beavatkozás mély társadalmi változásokat idézett elő. A kormányzati öntözési projektek, mint például a Blackrock-gát építése a zunik területén, nemcsak az ökológiai rendszert borították fel, hanem a hagyományos mezőgazdasági rendszereket is ellehetetlenítették, így a zuni közösségek egyre inkább külső élelmiszerforrásokra szorultak. Ez a beavatkozás végső soron aláásta a helyi autonómiát, amely addig a földművelésen és a közösségi együttműködésen alapult.

A pueblo közösségek a spanyol és amerikai hatások ellenére rendkívül alkalmazkodóképesek maradtak. Földhasználati rendszereik nem pusztán a megélhetést szolgálták, hanem társadalmi és spirituális identitásuk alapját is képezték. A különböző politikai rendszerek alatt földjeik gyakran csorbultak, de a pueblók mindig megtalálták a módját annak, hogy fenntartsák kulturális örökségüket. A hopi és zuni közösségek esete megmutatja, hogy bár az erőszakos külső beavatkozások jelentős változásokat idéztek elő, a pueblo népek képesek voltak ellenállni és adaptálni hagyományaikat az új körülményekhez, így biztosítva fennmaradásukat a 21. században is.

Jelen tanulmány része egy nagyobb volumenű kutatásnak, ami az észak-amerikai Délnyugaton élő pueblo indiánok társadalmi és kulturális változásait térképezi fel a spanyol, mexikói, majd az amerikai adminisztrációk alatt. A mostani szöveg elsősorban a hazai szakirodalomban eddig nem publikált ismeretanyag bemutatását

szolgálja, és egyúttal történeti kontextust teremt a következő szakaszhoz. Ez utóbbi az 1848 utáni amerikai indiánügyi megbízottak jelentései és más területen dolgozó hivatalnokok levelezései alapján vizsgálja az őslakos közösségek kulturális életét, a kényszerasszimilációval járó visszaéléseket, valamint társadalmi működésük sajátosságait.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Carlson, Alvar W. 1975: Spanish-American Acquisition of Cropland within the Northern Pueblo Indian Grants, New Mexico. *Ethnohistory* (22.) 2. 95–110.
<https://doi.org/10.2307/481640>
- Dodge, Willaim A. 2007: *Black Rock. A Zuni Cultural Landscape and the Meaning of Place*. Jackson: University Press of Mississippi.
<https://doi.org/10.14325/mississippi/9781578069934.001.0001>
- Fliedner, Dietrich 1975: Pre-Spanish Pueblos in New Mexico. *Annals of the Association of American Geographers* (65.) 3. 363–377.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1975.tb01045.x>
- Forde, Daryll C. 1931: Hopi Agriculture and Land Ownership. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* (61) Jul.-Dec. 357–405.
<https://doi.org/10.2307/2843925>
- Gauthier, Rory & Powers, Robert & Herhahn, Cynthia & Bremer, Mike & Goff, Fraser 2007: Dry farming El Cajete Pumice: Pueblo farming strategies in the Jemez Mountains, New Mexico. In: Kues, Barry S. & Kelely, Shari A. & Lueth, Virgil W. (eds.): *Geology of the Jemez Region II. New Mexico Geological Society 58th Annual Fall Field Conference Guidebook*. <https://doi.org/10.56577/FFC-58>
- Gomez, Arthur 1993: Royalist in Transition: Facundo Melgares, the Last Spanish Governor of New Mexico, 1818-1822. *New Mexico Historical Review* (68.) 4. 371-388.
- Guszmán, Gergely 2024: A földbirtokviszonyok változásai délnyugat Amerikában a 17–19. században. *Kelet-Közép-Európai Történelmi Tanulmányok*, (2.) 2. 179–202.
<https://doi.org/10.46438/ECEHS.2024.2.179>
- Hurt, Douglas R. 1987: *Indian Agriculture in America. Prehistory to Present*. Lawrence: University Press of Kansas.
- Lucero, Robert L. Jr. 2007: State vs. Romero: The Legacy of Pueblo Land Grants and the Contours of Jurisdiction in Indian Country. *New Mexico Law Review* (37.) 3. 671–700.
- McMillen, Christian W. 2000: The Failure of Irrigation on the Zuni and Navajo Reservations, 1883-1914. *Western Historical Quarterly* (31.) 4. 434–456.
<https://doi.org/10.2307/970102>

- Seymour, Flora Warren 1924: Land Titles in the Pueblo Indian Country. *American Bar Association Journal* (10.) 1. 36–41.
- Silversmith, Shondiin 2024: New legislation would ratify Colorado River water settlements for three AZ tribes. *AZ Mirror* <https://sourcenm.com/2024/07/10/new-legislation-would-ratify-colorado-river-water-settlements-for-three-az-tribes/> – utolsó letöltés: 2025. július 29.
- Soleri, Daniela & Cleveland, David A. 1993: Hopi Crop Diversity and Change. *J. Ethnobiol* (13.) 2. 203–231.
- Trigg, Heather B. 2020: Spanish-Pueblo Interactions in New Mexico’s Seventeenth-Century Spanish Households: Negotiations of Knowledge and Power in Practice. *International Journal of Historical Archaeology* (24.) 3. 618–641. <https://doi.org/10.1007/s10761-019-00537-4>
- U.S. Congress 2025: H.R. 1444 – Zuni Indian Tribe Water Rights Settlement Act of 2025. <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/1444/text> – utolsó letöltés: 2025. július 29.
- U.S. Senate Committee on Indian Affairs, Report No. 118-262 2024: Zuni Indian Tribe Water Rights Settlement Act of 2024. Government Publishing Office, Congressional Reports <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CRPT-118srpt262/pdf/CRPT-118srpt262.pdf> – utolsó letöltés: 2025. július 29.
- Vlasich, James A. 2001: Postwar Pueblo Indian Agriculture: Modernization Versus Tradition in the Era of Agribusiness. *New Mexico Historical Review*, (76.) 4. 353–381.
- Zedeño, María Nieves 1997: Landscapes, Land Use, and the History of Territory Formation: An Example from the Puebloan Southwest. *Journal of Archaeological Method and Theory* (4.) 1. 67–103. <https://doi.org/10.1007/BF02428059>